

FN's Vejledende Principper for Menneskerettigheder og Erhvervsliv

FN's Vejledende Principper for Menneskerettigheder og Erhvervsliv

Note:

Betegnelser og præsentation af materiale i denne publikation er på ingen måde udtryk for FN-sekretariatets holdning til enkelte landes, landområders, byers eller territoriers juridiske status eller disses myndigheders juridiske status eller til fastlæggelsen af grænser eller grænseområder for disse.

FN-dokumentetsymboler består af en kombination af store bogstaver og tal. Hvor en sådan kombination af tal og bogstaver nævnes, refereres der til et FN-dokument.

Oversættelsen er gennemført med økonomisk støtte fra Erhvervsstyrelsen.

HR/PUB/11/04

© 2011 De Forenede Nationer

Alle rettigheder forbeholdes over hele verden

The present work is an unofficial translation for which the publisher accepts full responsibility.

The work is published for and on behalf of the United Nations.

©2020 United Nations for the Danish edition. All rights reserved worldwide.

Global Compact
Network Denmark

Indhold

I. STATENS PLIGT TIL AT BESKYTTE MENNESKERETTIGHEDER	7
A. Grundlæggende principper	8
B. Operationelle principper	10
II. VIRKSOMHEDERS ANSVAR FOR AT RESPEKTERE MENNESKERETTIGHEDER	21
A. Grundlæggende principper	22
B. Operationelle principper	27
III. ADGANG TIL GENOPREJSNING	40
A. Grundlæggende principper	41
B. Operationelle principper	43

Denne publikation indeholder FN's Principper for Menneskerettigheder og Erhvervsliv, der gennemfører FN's rammeværk 'Protect, Respect and Remedy', udviklet af FN's særlige repræsentant for menneskerettigheder og transnationale selskaber og andre virksomheder ('særlige repræsentant for menneskerettigheder og erhverv'). FN's særlige repræsentant vedhæftede disse principper som bilag til sin endelige rapport til Menneskerettighedsrådet (A/HRC/17/31), som også indeholder en introduktion til principperne samt et overblik over processen, der førte til udarbejdelsen deraf.

Menneskerettighedsrådet godkendte principperne i sin resolution 17/4 af 16. juni 2011.

Generelle principper

Disse principper baserer sig på anerkendelsen af:

- a. staters eksisterende forpligtelser til at respektere, beskytte og sikre opfyldelsen af menneskerettigheder og de grundlæggende frihedsrettigheder
- b. virksomheders rolle som specialiserede samfundsinstitutioner, der udfører specialiserede funktioner, og som er forpligtede til at overholde al gældende lovgivning og til at respektere menneskerettigheder
- c. behovet for at sikre egnet og effektiv genoprejsning i tilfælde af tilsidesættelse af rettigheder og forpligtelser.

Disse principper finder anvendelse på alle stater og alle virksomheder, såvel transnationale selskaber som andre virksomheder, uanset deres størrelse, sektor, beliggenhed, ejerskab og struktur.

Principperne skal forstås som et sammenhængende hele og skal både enkeltvis og samlet tolkes på baggrund af deres målsætning om at styrke standarder og praksis, hvad angår menneskerettigheder og erhvervsliv, sådan at der kan opnås konkrete resultater for berørte enkeltpersoner og lokalsamfund for derved at bidrage til en socialt bæredygtig globalisering.

Principperne skal på ingen måde anses for at indføre nye, internationale retlige forpligtelser eller for at begrænse eller underminere eksisterende retlige forpligtelser, som en stat måtte have tilsluttet sig eller er underlagt i henhold til international ret med hensyn til menneskerettigheder

Principperne skal gennemføres på en måde, som er ikke-diskriminerende, og som tager særligt hensyn til de rettigheder, behov og udfordringer, som findes for enkeltpersoner fra grupper eller befolkningsgrupper, der er udsat for en forhøjet risiko for at blive sårbare eller marginaliserede og med passende hensyntagen til de forskellige risici, som kvinder og mænd bliver stillet overfor.

I.

Statens pligt til at beskytte menneskerettigheder

A. Grundlæggende principper

1.

Stater skal sikre beskyttelse mod tredjeparters, herunder virksomheders, overtrædelse af menneskerettigheder inden for deres territorie og/eller jurisdiktion. Dette kræver, at der træffes egnede foranstaltninger for at forebygge, efterforske, straffe og afhjælpe sådanne overtrædelser gennem effektiv politikskabelse, lovgivning, regulering og domstolsafgørelser.

Kommentar

Stater er forpligtede i henhold til folkeret om menneskerettigheder til at respektere, beskytte og sikre opfyldelsen af enkeltpersoners menneskerettigheder inden for deres territorie og/eller jurisdiktion. Dette omfatter pligten til at beskytte mod tredjeparters, herunder virksomheders, negative indvirkninger på menneskerettigheder.

Statens pligt til at beskytte er udtryk for en adfærdsnorm. Stater er derfor ikke per definition ansvarlige for private aktørers negative indvirkning på deres folkeretlige menneskerettighedsforpligtelser. Dog krænker stater deres folkeretlige menneskerettighedsforpligtelser, hvor sådanne krænkelser kan tilskrives dem, eller hvor de ikke træffer passende foranstaltninger for at forebygge, efterforske, straffe og oprejse private aktørers negative indvirkninger. Selvom stater som udgangspunkt har frihed til at vælge, hvilke foranstaltninger de finder passende, skal de overveje hele rækken af tilladte forebyggende og oprejsende foranstaltninger, herunder politikskabelse og vedtagelse af lovgivning, regulering og retsafgørelser. Stater har endvidere pligt til at beskytte og fremme retsstatsprincippet, herunder ved at iværksætte tiltag, der sikrer lighed for loven, retfærdighed i dens anvendelse, og ved at sikre passende ansvarsordninger, retssikkerhed, samt proceduremæssig og retlig gennemsigtighed. Dette kapitel fokuserer på forebyggende tiltag, mens kapitel III indeholder en beskrivelse af oprejsende tiltag.

2.

Stater skal klart formulere en forventning om, at alle virksomheder hjemmehørende i deres territorie og/eller inden for deres jurisdiktion respekterer menneskerettigheder i forbindelse med udøvelsen af deres aktiviteter.

Kommentar

På nuværende tidspunkt stiller folkeret om menneskerettigheder som udgangspunkt ikke krav om, at stater regulerer de ekstraterritoriale aktiviteter, som virksomheder, hjemmehørende inden for deres territorium og/eller inden for deres jurisdiktion, udøver. Der er samtidig ikke noget generelt forbud mod, at stater regulerer virksomheders ekstraterritoriale aktiviteter, forudsat at det sker på et anerkendt retligt grundlag. På baggrund heraf anbefaler menneskeretlige traktatorganer, at hjemstater træffer foranstaltninger for at forebygge overtrædelser, der foretages i udlandet af virksomheder under deres jurisdiktion.

Hjemstater har stærke politiske grunde til at give tydeligt udtryk for en forventning om, at virksomheder respekterer menneskerettigheder i udlandet, navnlig hvor staten selv er involveret i eller yder støtte til disse virksomheder. Sådanne grunde omfatter ønsket om at sikre forudsigelighed for virksomheder ved at give sammenhængende og konsistente budskaber og ønsket om at beskytte statens eget omdømme.

Stater har grebet dette an på forskellig vis. Nogle stater har iværksat nationale tiltag med ekstraterritoriale konsekvenser. Eksempelvis kan nævnes kravet om, at moderselskaber rapporterer om globale aktiviteter for hele virksomheden, multilaterale soft law-instrumenter, som eksempelvis OECD's retningslinjer for multinationale virksomheder, og standarder, som institutioner, der støtter udenlandske investeringer, skal leve op til. Andre fremgangsmåder er egentlig ekstraterritorial lovgivning og håndhævelse deraf. Det kan eksempelvis være strafferetlige foranstaltninger, der tillader retsforfølgning på baggrund af overtræderens nationalitet, uanset hvor overtrædelserne har fundet sted. Forskellige faktorer bidrager til, om stateres handlinger opfattes som, eller i praksis er, rimelige, eksempelvis hvorvidt de tager afsæt i multilaterale aftaler.

B. **Operationelle principper**

Generelle statslige lovgivningsmæssige og politikfastlæggende funktioner

3.

For at opfylde deres forpligtelse til at beskytte menneskerettigheder skal stater:

- a. håndhæve lovgivning, som har til formål eller virkning at pålægge virksomheder at respektere menneskerettigheder, og stater skal regelmæssigt vurdere lovgivningens egnethed og adressere eventuelle mangler**
- b. sikre, at anden lovgivning og vedtagne politikker, som finder anvendelse på etableringen og den løbende drift af virksomheder, såsom selskabslovgivning, ikke begrænser, men understøtter erhvervslivets respekt for menneskerettigheder**
- c. sørge for effektiv vejledning til virksomheder i, hvordan de respekterer menneskerettigheder ved udøvelsen af alle deres aktiviteter**
- d. opfordre til, og i givet fald kræve, at virksomheder redegør for, hvordan de håndterer deres indvirkninger på menneskerettigheder.**

Kommentar

Stater bør ikke antage, at virksomheder til enhver tid vil foretrække eller har fordel af manglende handling fra statslig side, og stater skal overveje en klog blanding af tiltag - nationale og internationale, obligatoriske og frivillige - til at fremme erhvervslivets respekt for menneskerettigheder.

Manglende håndhævelse af eksisterende lovgivning, som direkte eller indirekte regulerer erhvervslivets respekt for menneskerettigheder, er ofte et betydeligt retligt tomrum i staters praksis. Der kan være tale om lovgivning på forskellige territorier, lige fra om forbud mod forskelsbehandling og arbejdsmarkedslovgivning til miljø-, ejendoms-, privatlivs- og anti-korrupsionslovgivning. Derfor er det vigtigt, at stater undersøger, om de for nuværende håndhæver sådan lovgivning effektivt, og hvis dette ikke er tilfældet, hvorfor og hvilke tiltag der med rimelighed vil kunne rette op på situationen.

Ligeledes er det vigtigt, at stater undersøger, om lovgivningen fortsat er dækkende i lyset af den kontinuerlige udvikling, og om lovgivningen sammen med relevante politikker skaber et miljø, som fremmer erhvervslivets respekt for menneskerettigheder. For eksempel er der ofte behov for større klarhed på visse rets- og politikområder af lovgivning og politikker, såsom reguleringen af landområder, herunder ejendoms- og brugsrettigheder, for at beskytte både rettighedshavere og virksomheder.

Lovgivning og politikker, som regulerer virksomheders etablering og løbende drift, såsom selskabslovgivning og værdipapirlovgivning, former virksomheders adfærd direkte. Spørgsmålet om, hvilke konsekvenser denne lovgivning og disse politikker har for menneskerettigheder, er dog ikke vel belyst. For eksempel savnes der klarhed i selskabs- og værdipapirlovgivning om, hvad der er tilladt – eller endog påkrævet - af selskaber og deres ledere i forhold til menneskerettigheder. Lovgivning og politikker på dette område skal indeholde tilstrækkelig vejledning for virksomhederne, således at de kan respektere menneskerettigheder under behørig hensyntagen til den rolle, som eksisterende ledelsesstrukturer spiller, eksempelvis virksomheders bestyrelser.

Vejledning af virksomheder om respekt for menneskerettigheder skal angive de forventede resultater og bidrage til at god praksis udbredes. En sådan vejledning skal omfatte råd om passende metoder, herunder due diligence på menneskerettighedsområdet, og om, hvordan virksomheder effektivt kan vurdere problemstillinger i relation til køn, sårbare grupper og/eller marginalisering i erkendelse af de særlige udfordringer, som oprindelige folk, kvinder, nationale og etniske minoriteter, religiøse og

sproglige minoriteter, børn, personer med handicap samt arbejdere med migrantbaggrund og deres familier kan blive stillet over for.

Nationale menneskerettighedsinstitutioner, som er etableret i henhold til Paris-principperne, spiller en vigtig rolle i forhold til at hjælpe stater med at afgøre, om gældende lovgivning er på linje med statens menneskerettighedsforpligtelser samt om den håndhæves effektivt og i forhold til at yde vejledning om menneskerettigheder, herunder til virksomheder og andre ikke-statslige aktører.

Hvordan virksomheder redegør for deres håndtering af indvirkninger på menneskerettigheder kan variere: fra uformel dialog med berørte interessenter til formel offentlig rapportering. Staters opfordring til eller eventuelle krav om en sådan redegørelse er vigtig i forhold til at fremme respekt for menneskerettigheder blandt virksomheder. Incitament til at redegøre for de nødvendige oplysninger kan eksempelvis være, at en sådan selvrapporering vil kunne komme i betragtning ved en eventuel retssag eller klagesag. Et krav om redegørelse kan være særligt hensigtsmæssigt, hvor karakteren af forretningsaktiviteterne eller virksomhedens driftsmæssige sammenhæng udgør en betydelig risiko for menneskerettigheder. Politik eller lovgivning på dette område skal præcisere, hvad og hvordan virksomheder skal redegøre, da det vil bidrage til at sikre tilgængeligheden og korrektheden af redegørelsen.

Enhver bestemmelse om, hvad der udgør en tilstrækkelig omfattende redegørelse, skal tage højde for eventuelle risici, som redegørelsen kan udgøre for enkeltpersoner og faciliteters sikkerhed, legitime krav om forretningshemmelighed, og forskelle i virksomheders størrelse og strukturer.

Finansielle rapporteringskrav skal præcisere, at indvirkninger på menneskerettigheder i nogle tilfælde kan have 'væsentlig' eller 'betydelig' indflydelse på virksomhedens finansielle resultater.

Krydsfeltet mellem stat og erhverv

4.

Stater skal træffe yderligere foranstaltninger for at beskytte mod negativ indvirkning på menneskerettigheder fra virksomheder, som er ejet eller kontrolleret af staten, eller som modtager betydelig støtte og tjenesteydelser fra statslige institutioner, såsom eksempelvis eksportkreditfonde og officielle investerings-, forsikrings- eller investeringsgarantivirksomheder, herunder, i givet fald, gennem krav om due diligence på menneskerettighedsområdet.

Kommentar

Den enkelte stat bærer den primære forpligtelse i henhold til international ret om menneskerettigheder, og staterne værner i fællesskab om det internationale menneskerettighedssystem. Hvis en virksomhed kontrolleres af staten, eller hvis dens handlinger på anden vis kan tilskrives staten, kan en eventuel væsentlig negativ indvirkning på menneskerettigheder fra virksomhedens side indebære en krænkelse af statens forpligtelser i henhold til folkeretten. Jo tættere en forbindelse, der er mellem en virksomhed og staten, eller jo mere virksomhedens virke er lovhjemlet eller afhængig af støtte fra skatteyderne, desto stærkere er statens politiske rationale for at sikre, at virksomheden respekterer menneskerettigheder.

I de tilfælde, hvor stater ejer eller kontrollerer virksomheder, har de også de stærkeste midler til at sikre, at relevante politikker, lovgivning og regulering med hensyn til respekt for menneskerettigheder gennemføres. Den øverste ledelse rapporterer typisk til statslige institutioner, og de tilknyttede myndigheder har større råderum til efterprøvelse og tilsyn, herunder til at sikre, at der i praksis gennemføres effektiv due diligence på menneskerettighedsområdet. (Disse virksomheder er også underlagt virksomhedernes ansvar for at respektere menneskerettigheder, se kapitel II).

Mange forskellige institutioner, som er formelt eller uformelt tilknyttet staten, kan yde støtte og levere tjenesteydelser til virksomhedsaktiviteter. Det kan eksempelvis være eksportkreditfonde, officielle investerings-, forsikrings- eller garantiinstitutioner, udviklings-/bistandsorganisationer og udviklingsbanker. Såfremt sådanne organisationer ikke udtrykkeligt vurderer modtagervirksomheders aktuelle og potentielle negative indvirkninger på menneskerettigheder, udsætter de sig for risici – både for deres omdømme og i økonomisk, politisk og eventuelt også i retlig henseende - ved at støtte en sådan skadelig indvirkning, og de risikerer at bidrage til en forværring af modtagerstatens udfordringer på menneskerettighedsområdet.

På baggrund af disse risici skal stater derfor opfordre til, og i givet fald kræve, at institutionerne selv, samt de virksomheder, som nyder godt af deres støtte, udøver due diligence på menneskerettighedsområdet. Et krav om at udøve due diligence på menneskerettighedsområdet vil sandsynligvis være mest passende i tilfælde, hvor karakteren af forretningsaktiviteterne eller virksomhedens driftsmæssige sammenhæng indebærer en betydelig risiko på menneskerettighedsområdet.

5.

Stater skal - for at opfylde deres internationale menneskerettighedsforpligtelser - udøve passende tilsyn, når de indgår aftaler med virksomheder eller lovgiver om levering af tjenesteydelser, som kan have indvirkning på udøvelsen af menneskerettigheder.

Kommentar

Stater kan ikke undsige sig menneskerettighedsforpligtelser ved at privatisere leveringen af tjenesteydelser, som kan have indvirkning på udøvelsen af menneskerettigheder. Det kan have såvel retlige konsekvenser for staten selv som for dens omdømme, hvis den ikke sikrer, at virksomheder, der udfører sådanne tjenesteydelser, handler i overensstemmelse med statens menneskerettighedsforpligtelser. Som en nødvendig foranstaltning skal de relevante tjenesteydelseskontrakter eller den relevante bemyndigelseslovgivning præcisere statens forventninger om, at disse virksomheder respekterer menneskerettigheder. Stater skal sikre sig, at de kan føre effektivt tilsyn med sådanne virksomheders aktiviteter, herunder gennem tilvejebringelse af passende uafhængige *accountability mekanismer*.

6.

Stater skal fremme respekten for menneskerettigheder hos virksomheder, med hvilke de gennemfører kommercielle transaktioner.

Kommentar

Stater gennemfører en række forskellige kommercielle transaktioner med virksomheder, ikke mindst gennem deres indkøbsaktiviteter. Det giver stater – enkeltvis og i fællesskab - unikke muligheder for at fremme disse virksomheders kendskab til og respekt for menneskerettigheder, herunder ved hjælp af inddragelsen heraf i kontraktbetingelser, med passende hensyntagen til staters gældende forpligtelser i henhold til national og international ret.

Fremme af virksomheders respekt for menneskerettigheder i konfliktramte områder

7.

Fordi der er en øget risiko for særligt grove, negative indvirkninger på menneskerettigheder i konfliktramte områder, skal stater bidrage til at sikre, at virksomheder, som opererer i konfliktramte områder, ikke er involverede i sådanne overtrædelser, herunder ved at:

- a. indgå i dialog med virksomheder så tidligt som muligt for at hjælpe dem med at afdække, forebygge og afbøde de menneskerettighedsrelaterede risici, der er forbundet med deres aktiviteter og forretningsforbindelser**
- b. yde tilstrækkelig bistand til virksomheder med henblik på at vurdere og håndtere den forhøjede risiko for overtrædelser, med særligt fokus på kønsrelateret og seksuel vold**
- c. nægte virksomheder adgang til offentlig støtte og tjenesteydelser, hvis de er involveret i grove overtrædelser af menneskerettigheder og nægter at samarbejde om håndteringen af situationen**
- d. sikre, at statens gældende politikker, lovgivning, regulering og håndhævelsesmekanismer er effektive i forhold til at håndtere risikoen for, at virksomheder bliver involveret i særligt grove negative indvirkninger på menneskerettigheder.**

Kommentar

Nogle af de værste overtrædelser af menneskerettigheder, som involverer erhvervslivet, finder sted midt i konflikter om kontrollen over territorier, ressourcer eller selve regeringsmagten, hvor det ikke kan forventes, at menneskerettighedssystemet fungerer som tiltænkt. Ansvarlige virksomheder søger i stigende grad vejledning fra stater om, hvordan de kan undgå at bidrage til overtrædelser af menneskerettigheder i sådanne

vanskelige situationer. Der er brug for innovative og operationelle løsninger. Det er især vigtigt at være opmærksom på risikoen for seksuel og kønsrelateret vold, som er særlig udbredt under konflikter.

Det er vigtigt, at alle stater håndterer problemstillingerne tidligt, før situationen forværres lokalt. I konfliktramte områder kan værtsstaten ikke altid beskytte menneskerettigheder tilstrækkeligt på grund af manglende reel kontrol med området. Der hvor transnationale virksomheder er involveret, spiller deres hjemstater derfor en rolle i forhold til at hjælpe disse virksomheder samt værtstaterne med at sikre, at virksomheder ikke er involveret i overtrædelser af menneskerettigheder. Nabostater kan endvidere yde vigtig supplerende støtte.

For at opnå bedre sammenhængskraft mellem politikker og yde tilstrækkelig assistance til virksomheder i sådanne sammenhænge skal hjemstater: fremme et tættere samarbejde mellem deres udviklings- og bistandsinstitutioner, udenrigs- og handelsministerier og eksportrelaterede institutioner i deres hovedstæder såvel som på deres ambassader, samt mellem disse institutioner og offentlige myndigheder i værtsstaterne; udvikle indikatorer, der tidligt kan advare offentlige myndigheder og virksomheder om problemer og; sørge for, at virksomheders manglende villighed til at samarbejde i disse områder får konsekvenser, herunder eksempelvis ved at nægte eller tilbagetrække eksisterende offentlig støtte eller adgang til tjenesteydelser eller, hvor dette ikke er muligt, at nægte virksomhederne adgang hertil i fremtiden.

Stater skal advare virksomheder om den forhøjede risiko ved at blive involveret i alvorlige overtrædelser af menneskerettigheder i konfliktramte områder. De skal undersøge, om deres politikker, lovgivning, regulering og håndhævelsesforanstaltninger tager højde for denne forhøjede risiko på en effektiv måde, herunder gennem bestemmelser om virksomheders due diligence på menneskerettighedsområdet. Staterne bør, såfremt de identificerer mangler i denne henseende, træffe passende foranstaltninger til at imødegå disse. Det kan eksempelvis blandt andet omfatte en undersøgelse af det civil-, forvaltnings- eller strafferetlige ansvar hos virksomheder hjemhørende i eller med aktiviteter på deres territorie og/ eller inden for deres jurisdiktion, der begår eller bidrager til alvorlige overtrædelser af menneskerettigheder. Endvidere skal stater også overveje multilaterale løsninger med henblik på at forebygge og håndtere sådanne handlinger samt støtte effektive fælles tiltag.

Alle disse tiltag føjer sig til staters forpligtelser i henhold til den humanitære folkeret i situationer med væbnet konflikt samt i henhold til den internationale strafferet.

Sikring af sammenhængende politikker

8.

Stater skal sikre, at ministerier og den øvrige del af den statslige forvaltning, som er med til at skabe rammerne for virksomhedernes udøvelse af deres aktiviteter, ved udøvelsen af deres respektive beføjelser har kendskab til og overholder de menneskerettighedsforpligtelser, der påhviler staten, herunder ved at give virksomhederne relevant information, kapacitetsudvikling og støtte.

Kommentar

Der er ikke et automatisk modsætningsforhold mellem stateres menneskerettighedsforpligtelser og de love og politikker, som de vedtager, og som er med til at forme virksomheders praksisser. Alligevel må stater nogle gange foretage vanskelige afvejninger for at afstemme forskellige samfundsbehov. For at opnå en passende afvejning må stater anlægge en bred tilgang til håndteringen af menneskerettigheds- og erhvervslivsagendaen og stræbe efter at sikre sammenhængskraft i deres politikker – både vertikalt og horisontalt.

At opnå vertikal sammenhængskraft mellem politikker forudsætter, at staterne har vedtaget de nødvendige politikker, lovgivninger og processer til at kunne efterleve deres folkeretlige menneskerettighedsforpligtelser. At opnå horisontal sammenhængskraft mellem politikker forudsætter, at man på nationalt såvel som regionalt niveau støtter op om og sikrer, at de ministerier og øvrige dele af den statslige forvaltning, som er med til at forme virksomhedspraksisser - herunder de offentlige enheder, som har ansvar for selskabsret og værdipapirlovgivning, investering, eksportkredit og forsikring, handel og arbejdsmarkedsforhold – er bekendt med regeringens menneskerettighedsforpligtelser, således at de kan handle i overensstemmelse hermed.

9.

Stater skal sikre sig passende indenrigspolitisk råderum til at kunne leve op til deres menneskerettighedsforpligtelser, når de forfølger erhvervspolitiske målsætninger i samarbejde med andre stater eller virksomheder, eksempelvis gennem investeringstraktater eller kontrakter.

Kommentar

Økonomiske aftaler, som stater indgår med enten andre stater eller med virksomheder - såsom bilaterale investeringstraktater, frihandelsaftaler eller kontrakter om investeringsprojekter - skaber økonomiske muligheder for staterne. De kan imidlertid også påvirke regeringers indenrigspolitiske råderum. Eksempelvis kan betingelserne i internationale investeringsaftaler indskrænke stateres mulighed for fuldt ud at gennemføre ny menneskerettighedslovgivning eller indebære en risiko for indbringelsen for en international bindende voldgift, hvis de gør det. Derfor skal stater sikre sig, at de bibeholder en passende politisk og lovgivningsmæssig mulighed for at beskytte menneskerettigheder i henhold til betingelserne i sådanne aftaler, samtidig med at der ydes den nødvendige investorbeskyttelse.

10.

Når stater agerer som medlemmer af multilaterale institutioner, som har at gøre med erhvervsrelaterede problemstillinger, skal de:

a. søge at sikre, at disse institutioner hverken begrænser medlemsstaternes evne til at leve op til deres menneskeretlige forpligtelse til at beskytte menneskerettigheder eller forhindrer virksomheder i at respektere menneskerettigheder

b. opfordre de pågældende institutioner til, inden for deres respektive mandater og kapaciteter, at fremme virksomheders respekt for menneskerettigheder og på foranledning hjælpe stater med at opfylde deres pligt til at beskytte mod overtrædelser af menneskerettigheder begået af virksomheder,

herunder gennem teknisk bistand, kapacitetsopbygning og opmærksomhedsskabelse

c. benytte disse principper til at fremme en fælles forståelse og internationalt samarbejde om håndteringen af udfordringer forbundet med menneskerettigheder og erhvervsliv.

Kommentar

Der er også brug for større sammenhængskraft mellem politikker på internationalt niveau, herunder hvor stater deltager i multilaterale institutioner, som har at gøre med erhvervsrelaterede problemstillinger, såsom internationale handels- og internationale finansielle institutioner. Stater er fortsat underlagt deres internationale menneskerettighedsforpligtelser, når de deltager i sådanne institutioner.

Kapacitetsopbygning og udbredelse af kendskab gennem sådanne institutioner kan spille en afgørende rolle for at hjælpe alle stater med at opfylde deres pligt til at beskytte menneskerettigheder, herunder ved at muliggøre vidensdeling om udfordringer og god praksis, hvorved der kan skabes mere konsistente tilgange.

Fælles handling gennem multilaterale institutioner, kan hjælpe stater til at skabe lige vilkår for erhvervslivets respekt for menneskerettigheder, men dette skal ske ved at hæve standarden hos dem, som halter bagefter. Samarbejde mellem stater, multilaterale institutioner og andre interessenter kan også spille en afgørende rolle.

Disse principper kan i denne forbindelse fungere som en fælles referenceramme og som et nyttigt afsæt for at opbygge en samlet positiv effekt, som tager højde for alle relevante interessenters respektive roller og ansvar.

II.

Virksomheders ansvar for at respektere menneskerettigheder

A.

Grundlæggende principper

11.

Virksomheder skal respektere menneskerettigheder. Dette indebærer, at de skal undgå negative indvirkninger på andres menneskerettigheder og skal håndtere negative indvirkninger på menneskerettigheder, som de er involveret i.

Kommentar

Ansvar for at respektere menneskerettigheder er en global norm for den adfærd, der forventes af alle virksomheder, uanset hvor de er økonomisk aktive. Dette ansvar eksisterer uafhængigt af staters evne og/eller vilje til at opfylde deres forpligtelser på menneskerettighedsområdet og reducerer på ingen måde disse forpligtelser. Ansvar er desuden forskelligt fra og eksisterer i tillæg til pligten til at overholde national lovgivning og regulering, der beskytter menneskerettigheder.

For at tage hånd om negative indvirkninger i forhold til menneskerettigheder kræves det, at der træffes passende foranstaltninger til forebyggelse, begrænsning og, hvor det er hensigtsmæssigt, oprejsning af disse følger. Virksomheder kan påtage sig andre forpligtelser eller deltage i aktiviteter, som støtter eller fremmer menneskerettigheder, og kan dermed bidrage til udøvelsen af rettighederne. Dette kan imidlertid ikke kompensere for manglende respekt for menneskerettigheder på tværs af virksomhedens aktiviteter.

Virksomheder bør ikke underminere staters mulighed for at leve op til egne menneskerettighedsforpligtelser, der påhviler disse stater, herunder gennem handlinger, som kan svække integriteten af retlige processer.

12.

Det ansvar, som påhviler virksomheder til overholdelsen af menneskerettigheder, skal anses for at vedrøre internationalt anerkendte menneskerettigheder, dvs. som minimum de rettigheder, der er fastlagt i FN's Grundlæggende Rettigheder (International Bill of Human Rights), og principper i Den Internationale Arbejdsorganisations (ILO's) Erklæring om Grundlæggende Arbejdstagerrettigheder på arbejdet.

Kommentar

Virksomheder kan grundlæggende indvirke på alle internationalt anerkendte menneskerettigheder, og virksomheders ansvar på menneskerettighedsområdet omfatter derfor alle sådanne rettigheder. I praksis kan visse menneskerettigheder være mere udsat for risici inden for bestemte sektorer og sammenhænge og bør derfor være genstand for øget opmærksomhed. Forholdene kan dog ændre sig, og overholdelsen af alle menneskerettigheder skal derfor regelmæssigt tages op til revurdering.

En autoritativ liste over de væsentligste anerkendte menneskerettigheder er indeholdt i FN's Grundlæggende Rettigheder (International Bill of Human Rights), der består af Verdenserklæringen om Menneskerettigheder og de primære menneskerettighedsinstrumenter, hvori den er kodificeret: Den Internationale Konvention om Civile og Politiske Rettigheder og Den Internationale Konvention om Økonomiske, Sociale og Kulturelle Rettigheder. Hertil kommer principperne om grundlæggende rettigheder i de otte hovedkonventioner fra ILO, som fastsat i Erklæringen om Grundlæggende Arbejdstagerrettigheder. Tilsammen udgør disse instrumenter den standard, som andre sociale aktører vurderer virksomheders indvirkninger på menneskerettigheder på grundlag af. Virksomheders ansvar for at respektere menneskerettigheder er et ansvar, der påhviler dem på en måde, der er adskilt fra juridiske ansvars- og håndhævelsesspørgsmål, som fortsat i overvejende grad er defineret af nationale bestemmelser inden for hver enkelt jurisdiktion.

Alt efter omstændighederne kan det kan være nødvendigt, at virksomheder tager højde for yderligere standarder. Eksempelvis skal virksomheder respektere menneskerettigheder for enkeltpersoner, der tilhører bestemte grupper eller befolkningsgrupper, som kræver særlig opmærksomhed, i de tilfælde, hvor virksomheders aktiviteter kan have negative indvirkninger

negative indvirkninger på disse enkeltpersoners menneskerettigheder. I denne sammenhæng indeholder FN's instrumenter yderligere præciseringer af de rettigheder, som oprindelige folk, kvinder, nationale og etniske minoriteter, religiøse og sproglige minoriteter, børn, personer med handicap samt arbejdere med migrantbaggrund og deres familier har. Desuden skal virksomheder i situationer med væbnet konflikt respektere de standarder, der er fastslået i den humanitære folkeret.

13.

Ansvar for at respektere menneskerettigheder indebærer, at virksomheder:

- a. undgår at forårsage eller bidrage til negative indvirkninger på menneskerettigheder gennem virksomhedens aktiviteter og håndterer sådanne indvirkninger, når de opstår**
- b. søger at forebygge eller afbøde negative indvirkninger på menneskerettigheder, som er direkte forbundet med deres aktiviteter, produkter eller tjenesteydelser gennem deres forretningsforbindelser, også hvis de ikke selv har bidraget til de pågældende indvirkninger**

Kommentar

Virksomheder kan være involveret i aktiviteter, der har negative indvirkninger på menneskerettigheder, enten gennem deres egne aktiviteter eller som et resultat af deres forretningsforbindelser med tredjeparter. Princip 19 uddyber yderligere, hvordan virksomheder skal håndtere sådanne situationer. I disse principper forstås en virksomheds 'aktiviteter' både som dens handlinger og undladelser, og en virksomheds 'forretningsforbindelser' forstås som dens forbindelser til forretningspartnere, enheder i virksomhedens værdikæde samt enhver anden ikke-statslig eller statslig enhed direkte forbundet til virksomhedens forretningsaktiviteter, produkter eller tjenesteydelser.

14.

Virksomheders ansvar på menneskerettighedsområdet gælder for alle virksomheder, uanset størrelse, sektor, driftsmæssig sammenhæng, ejerskab og struktur. Ikke desto mindre kan måderne, hvorpå virksomheder lever op til deres ansvar, variere i omfang og kompleksitet, alt efter de nævnte faktorer og alt efter alvoren af virksomhedens negative indvirkninger på menneskerettigheder.

Kommentar

De redskaber, som en virksomhed har adgang til med henblik på at leve op til sit ansvar for at respektere menneskerettigheder, er forholdsmæssige i forhold til bl.a. dens størrelse. Små og mellemstore virksomheder har muligvis mindre kapacitet og mere uformelle processer og ledelsesstrukturer end større virksomheder, således at deres respektive politikker og processer vil være forskellige. Visse aktiviteter, der udøves af små- og mellemstore virksomheder, kan imidlertid have alvorlige indvirkninger på menneskerettigheder, hvilket kræver tilsvarende alvorlige tiltag, uanset virksomhedens størrelse. Hvor alvorlig en indvirkning er, bedømmes ud fra dens karakter, dens omfang, samt hvorvidt den er uoprettelig.

Måden, hvorpå en virksomhed lever op til sit ansvar for at respektere menneskerettigheder, kan også variere alt efter, om - og i hvilket omfang - den driver forretning gennem en koncern eller selvstændigt. Ansvar for at respektere menneskerettigheder gælder imidlertid alle virksomheder fuldt ud og på lige vilkår.

15.

For at leve op til deres ansvar med hensyn til at respektere menneskerettigheder skal virksomheder have politikker og processer på plads i et omfang, der svarer til virksomhedens størrelse og forhold, herunder:

- a. et forretningspolitisk tilsagn om ansvar for at respektere menneskerettigheder**
- b. en proces for due diligence på menneskerettighedsområdet, som afdækker, forebygger, afbøder og redegør for, hvordan virksomheden håndterer sine indvirkninger på menneskerettigheder**
- c. processer der gør det muligt at oprejse eventuelle negative indvirkninger, som virksomheden måtte forårsage eller bidrage til.**

Kommentar

Virksomheder skal kunne vide og vise, at de respekterer menneskerettigheder. Det kan de ikke, medmindre de har visse politikker og processer på plads. Princip 16 til 24 uddyber disse yderligere.

B. Operationelle principper

Forretningspolitiske tilsagn

16.

For at forankre virksomheders ansvar for respekten for menneskerettigheder bør de udtrykke deres tilsagn om at løfte dette ansvar i et forretningspolitisk tilsagn, der:

- a. er godkendt på det højeste ledelsesniveau i virksomheden**
- b. er udformet på baggrund af relevant intern og/eller ekstern ekspertise**
- c. fastlægger, hvilke forventninger virksomheden har på menneskerettighedsområdet til sine ansatte, forretningspartnere og andre interessenter, som er direkte forbundet til virksomhedens aktiviteter, produkter eller tjenesteydelser**
- d. er offentligt tilgængelig og kommunikeret internt og eksternt til alle ansatte, forretningspartnere og andre relevante interessenter**
- e. er afspejlet i driftsmæssige politikker og procedurer, der er nødvendige for at forankre tilsagnet i hele virksomheden.**

Kommentar

Tilsagn bruges her generelt til at beskrive en hvilken som helst måde, hvorpå en virksomhed vælger offentligt at udtrykke sit ansvar, sine forpligtelser og sine forventninger.

Graden af ekspertise, som er nødvendig for at sikre et tilstrækkeligt kvalificeret tilsagn, vil variere alt efter kompleksiteten af virksomhedens aktiviteter. Der kan trækkes på ekspertise fra forskellige kilder, alt fra troværdige online eller skriftlige kilder til rådføring af anerkendte eksperter.

Tilsagnet bør være offentligt tilgængeligt. Det bør aktivt fremsendes til: enheder, med hvilke virksomheden har indgået kontrakter; andre interessenter, som er direkte knyttet til virksomhedens aktiviteter, herunder eksempelvis statslige sikkerhedsstyrker; investorer samt potentielt berørte interessenter i tilfælde af aktiviteter, som er kendetegnet ved betydelige menneskeretlige risici.

Den interne meddelelse af tilsagnet, samt tilhørende politikker og procedurer, bør tydeligt angive, hvilke retningslinjer og systemer for kontrol og ansvar, der skal gælde og bør understøttes af den nødvendige uddannelse af ansatte i relevante erhvervsmæssige funktioner.

I lighed med, hvordan stater skal arbejde med at skabe sammenhængskraft i deres politikker, skal virksomheder tilstræbe at opnå sammenhængskraft mellem på den ene side deres ansvar i forhold til at respektere menneskerettigheder og på den anden side de politikker og procedurer, som gælder for deres bredere forretningsaktiviteter og forbindelser. Dette bør eksempelvis omfatte politikker og procedurer, som fastlægger finansielle og andre resultatbaserede incitamenter for de ansatte; indkøbspraksis samt lobbyvirksomhed, hvor spørgsmålet om respekten for menneskerettigheder opstår.

Ved hjælp af disse og andre egnede midler bør tilsagnet forankres i virksomheden fra toppen og ned gennem alle virksomhedens aktiviteter, idet virksomheden ellers kan risikere at handle uden kendskab eller hensyntagen til menneskerettigheder.

Due diligence på menneskerettighedsområdet

17.

For at afdække, forebygge, afbøde og redegøre for, hvordan de håndterer deres negative indvirkninger på menneskerettigheder, skal virksomheder udøve due diligence på menneskerettighedsområdet. Processen bør omfatte en vurdering af aktuelle og potentielle indvirkninger på menneskerettigheder, integration af og handling på baggrund af vurderingen, overvågning og opfølgning af igangsatte indsatser samt kommunikation af, hvordan indvirkningerne håndteres. Due diligence på menneskerettighedsområdet:

- a. bør omfatte negative indvirkninger på menneskerettigheder, som virksomheden kan forårsage eller bidrage til gennem egne aktiviteter, eller som kan være direkte forbundet med virksomhedens aktiviteter, produkter eller tjenesteydelser igennem virksomhedens forretningsforbindelser**
- b. varierer i kompleksitet alt efter virksomhedens størrelse, risiko for alvorlige indvirkninger på menneskerettigheder og karakteren af virksomhedens aktiviteter og driftsmæssige sammenhæng**
- c. bør foregå løbende og i erkendelse af, at menneskeretlige risici kan ændre sig over tid i takt med, at virksomhedens aktiviteter og driftsmæssig sammenhæng udvikler sig**

Kommentar

Dette princip definerer parametrene for due diligence på menneskerettighedsområdet, mens Princip 18 til 21 indeholder en nærmere beskrivelse af dens vigtigste elementer.

Menneskeretlige risici skal forstås som virksomhedens potentielle negative indvirkninger på menneskerettigheder. Potentielle indvirkninger bør håndteres gennem forebyggelse eller afværgelse, mens faktiske

indvirkninger - indvirkninger, som allerede har fundet sted – skal give anledning til genoprejsning (Princip 22).

Due diligence på menneskerettighedsområdet kan indgå i et bredere risikostyringssystem i virksomheden, forudsat at dette system ikke kun afdækker og håndterer væsentlige risici for virksomheden selv, men også omfatter risici for rettighedshavere. Due diligence på menneskerettighedsområdet bør igangsættes så tidligt som muligt i udviklingen af en ny aktivitet eller forretningsrelation, idet menneskeretlige risici kan vokse eller afbødes allerede i forbindelse med udarbejdelsen af kontrakter eller andre aftaler, og de kan overføres i forbindelse med fusioner og virksomhedsovertagelser.

Når virksomheder har mange led i værdikæden, kan det være forbundet med uforholdsmæssige vanskeligheder at udøve due diligence i forhold til negative indvirkninger på menneskerettigheder igennem alle leddene. Hvis dette er tilfældet, bør virksomheden afdække generelle områder, hvor risikoen for negative indvirkninger er størst, eksempelvis som følge af den sammenhæng, hvori bestemte leverandører eller kunder driver virksomhed som følge af de særlige aktiviteter, produkter eller tjenesteydelser, eller som følge af andre relevante faktorer, og virksomheden bør prioritere disse i sin proces for due diligence på menneskerettighedsområdet. Der kan opstå spørgsmål om en virksomheds medvirken, når den bidrager til eller anses for at bidrage til negative indvirkninger på menneskerettigheder forårsaget af andre parter. Medvirken kan forstås i både juridisk og ikke-juridisk forstand. Virksomheder kan opfattes som 'medvirkende' i ikke-juridisk forstand til andre parters handlinger, eksempelvis hvis virksomheden anses for at opnå fordel af en overtrædelse begået af en anden part.

Fra et juridisk perspektiv forbyder de fleste nationale retssystemer medvirken til strafbare handlinger, og nogle nationale retssystemer tillader også, at virksomheder pålægges strafansvar i sådanne tilfælde. Civilretlige sager kan typisk også være baseret på en virksomheds påståede bidrag til en overtrædelse, også selvom disse sager ikke nødvendigvis tager afsæt i et menneskeretlig sprogbrug. Ifølge international strafferetlig praksis, anses medvirken og tilskyndelse for at foreligge, når der bevidst ydes praktisk bistand eller gives tilskyndelse, som har en væsentlig indvirkning på udførelsen af en kriminel handling. Udøvelse af passende menneskeretlig due diligence kan hjælpe virksomheder til at håndtere risikoen for sagsanlæg mod dem ved at vise, at de har truffet alle rimelige foranstaltninger for at undgå involvering i en påstået overtrædelse af menneskerettigheder. Virksomheder, som udøver en sådan due diligence, kan dog ikke antage, at dette i sig selv automatisk og fuldt ud fritager dem fra ansvar for at forårsage eller bidrage til overtrædelser af menneskerettigheder.

18.

For at vurdere menneskeretlige risici bør virksomheder afdække og analysere alle aktuelle eller potentielle negative indvirkninger på menneskerettigheder, som de måtte være involveret i, enten gennem deres egne aktiviteter eller som et resultat af deres forretningsforbindelser. Denne proces bør:

- a. gøre brug af intern og/eller uafhængig ekstern menneskeretlig ekspertise**
- b. omfatte en meningsfuld inddragelse af potentielt berørte grupper og andre relevante interessenter, på en måde der svarer til virksomhedens størrelse og karakteren af dens aktiviteter og dens driftsmæssige sammenhæng.**

Kommentar

Det første skridt med henblik på gennemførelsen af due diligence på menneskerettighedsområdet er at afdække og analysere karakteren af de aktuelle og potentielle negative indvirkninger på menneskerettigheder, som en virksomhed kan være involveret i. Formålet er at forstå de konkrete indvirkninger på bestemte mennesker, inden for rammerne af en bestemt driftsmæssig sammenhæng. Dette vil typisk omfatte en kortlægning af den menneskeretlige sammenhæng, allerede inden en påtænkt forretningsaktivitet, hvor dette er muligt; en identifikation af, hvem der kan blive påvirket af aktiviteten; en beskrivelse af lister over de relevante menneskerettighedsstandarder og -problemstillinger; og en vurdering af, hvordan den påtænkte aktivitet og tilhørende forretningsforbindelser vil kunne få negative indvirkninger på de således identificerede personers menneskerettigheder.

I forbindelse med denne proces, bør virksomheder være særligt opmærksomme på specifikke menneskeretlige indvirkninger på personer, som tilhører grupper eller befolkningsgrupper med en øget risiko for sårbarhed eller marginalisering, samt tage hensyn til de forskellige risici, som kvinder og mænd kan blive stillet over for.

Mens processer, der har til formål at analysere menneskerettighedsindvirkninger kan være en del af andre konsekvensvurderingsprocesser, såsom risikovurderinger eller analyser af miljømæssige og sociale indvirkninger, skal de have internationalt

anerkendte menneskerettigheder som deres referencepunkt, da virksomheder potentielt kan have en indvirkning på alle disse rettigheder.

Eftersom situationer, hvor menneskerettigheder kommer i spil, er dynamiske, bør vurderinger af menneskeretlige indvirkninger derfor foretages regelmæssigt: forud for en ny aktivitet eller ny forretningsforbindelse, forud for større forretningsmæssige beslutninger eller ændringer i virksomhedens aktiviteter (eksempelvis indtræden på nye markeder, lancering af nye produkter, politikændringer eller mere omfattende forretningsændringer), som reaktion på eller i forventning om ændringer i virksomhedens driftsmæssige sammenhæng (eksempelvis voksende sociale spændinger) samt periodisk igennem hele en aktivitets eller forretningsforbindelses levetid.

For at virksomheder kan vurdere deres indvirkninger på menneskerettigheder nøjagtigt, bør de forsøge at forstå de potentielt berørte interessenters bekymringer ved at konsultere dem direkte og på en måde, som tager højde for sproglige og andre potentielle barrierer for en effektiv inddragelse. I situationer, hvor sådanne konsultationer ikke er mulige, skal virksomheder overveje rimelige alternativer, såsom at rådføre sig med troværdige, uafhængige eksperter, herunder menneskerettighedsforkæmpere og andre fra civilsamfundet.

Vurderingen af menneskeretlige indvirkninger kvalificerer de efterfølgende skridt i processen for due diligence på menneskerettighedsområdet.

19.

For at forebygge og afbøde negative menneskeretlige indvirkninger bør virksomheder indarbejde resultaterne af deres undersøgelser i alle relevante interne funktioner og processer og træffe passende foranstaltninger.

a. Effektiv indarbejdelse af resultaterne forudsætter, at:

- (i) ansvaret for at behandle sådanne indvirkninger placeres på et passende niveau og tildeles den hensigtsmæssige funktion i virksomhedens organisation.**

(ii) de interne beslutnings-, budget- og kontrolprocesser tilgodeser effektive indsatser for at imødegå sådanne indvirkninger.

b. Passende foranstaltninger afhænger af:

(i) om virksomheden forårsager eller bidrager til en negativ indvirkning, eller om den udelukkende er involveret, fordi indvirkningen er direkte forbundet med virksomhedens aktiviteter, produkter eller tjenesteydelser gennem en forretningsforbindelse.

(ii) i hvilken grad virksomheden har mulighed for at påvirke behandlingen af den negative indvirkning.

Kommentar

Den horisontale indarbejdelse på tværs af virksomheden af de konkrete resultater fra vurderingen af indvirkninger på menneskerettigheder kan kun være effektiv, hvis virksomhedens forretningspolitiske menneskerettighedsforpligtelser er forankret i alle relevante forretningsfunktioner. Dette er nødvendigt for at sikre en ordentlig forståelse og vægtning af, samt handling på, resultaterne af vurderingen.

I vurderingen af deres indvirkninger på menneskerettigheder skal virksomheder undersøge, såvel aktuelle som potentielle, negative indvirkninger. Potentielle indvirkninger skal forebygges eller afbødes ved at integrere resultaterne horisontalt på tværs af virksomheden, mens aktuelle indvirkninger – dvs. indvirkninger, som allerede har fundet eller finder sted – skal gøres til genstand for genoprejsning (Princip 22).

Såfremt en virksomhed forårsager eller kan forårsage en negativ indvirkning på menneskerettigheder, skal den træffe de nødvendige foranstaltninger for at stoppe indvirkningen eller forhindre, at den opstår.

Hvis en virksomhed identificerer en risiko for at bidrage til en negativ menneskeretlig indvirkning, skal den træffe de nødvendige skridt til at dette bringes til ophør eller forhindres og benytte sin indflydelse til at afbøde alle resterende indvirkninger i videst muligt omfang. En virksomhed anses for at have indflydelse, hvis den har evnen til at ændre en forkert praksis hos en enhed, som forårsager en overtrædelse.

Såfremt virksomheden ikke har bidraget til en negativ indvirkning på menneskerettigheder, men hvor den pågældende indvirkning ikke

desto mindre er direkte forbundet med virksomhedens aktiviteter, produkter eller tjenesteydelser gennem forbindelsen til en anden enhed, er situationen mere kompleks. Passende foranstaltninger i sådanne situationer vil bl.a. være bestemt af virksomhedens indflydelse over den pågældende enhed, hvor afgørende forretningsforbindelsen er for virksomheden, overtrædelsens alvor, og om det i sig selv kan have negative menneskeretlige konsekvenser at afbryde forbindelsen til enheden.

Jo mere kompleks situationen og konsekvenserne for menneskerettigheder er, desto vægtigere er argumentet for, at virksomheden bør benytte sig af uafhængig ekspertrådgivning, før den beslutter, hvordan den skal agere.

Hvis virksomhedens indflydelse på situationen er stærk nok til, at den kan forebygge eller afbøde den negative indvirkning, skal den benytte sig af denne mulighed. Hvis virksomhedens indflydelse ikke er stor nok, kan der være måder, hvorpå den kan øge denne indflydelse. Virksomheden kan eksempelvis tilbyde bistand til kapacitetsopbygning eller andre incitamenter til den pågældende enhed eller samarbejde med andre aktører.

Der er situationer, hvor virksomheden ikke har tilstrækkelig indflydelse til at forebygge eller afbøde negative indvirkninger og heller ikke kan øge sin indflydelse. I disse tilfælde skal virksomheden overveje at bryde forretningsforbindelsen og samtidig tage højde for troværdige vurderinger af de potentielle negative indvirkninger på menneskerettigheder, der er forbundet hermed. Hvis forretningsforbindelsen er 'afgørende' for virksomheden, vil der være yderligere udfordringer forbundet med at bryde forbindelsen. En forretningsforbindelse anses eksempelvis for at være afgørende, hvis den tilvejebringer et produkt eller en tjenesteydelse, som er essentiel for virksomhedens forretning, og hvortil der ikke findes noget alternativ. I disse tilfælde skal alvoren af den negative indvirkning på menneskerettigheder også tages i betragtning. Jo alvorligere overtrædelsen er, desto hurtigere skal virksomheden kræve at kunne se ændringer, idet den ellers bør afbryde forbindelsen. Vælger virksomheden at opretholde forretningsforbindelsen mens overtrædelsen fortsat finder sted, bør den under alle omstændigheder kunne demonstrere en løbende indsats for at afbøde indvirkningen og være indstillet på at acceptere eventuelle økonomiske, juridiske eller omdømmemæssige konsekvenser af den fortsatte involvering.

20.

For at sikre, at negative indvirkninger på menneskerettigheder håndteres, skal virksomheder overvåge og sikre opfølgning af den effektive virkning af deres indsats. Overvågningen og opfølgningen bør:

- a. basere sig på egnede kvalitative og kvantitative indikatorer**
- b. trække på vurderinger fra både interne og eksterne kilder, herunder berørte interessenter.**

Kommentar

Overvågning og opfølgning er nødvendigt for, at en virksomhed kan vide, om dens menneskerettighedspolitikker bliver gennemført optimalt, om den har iværksat et effektivt modsvar på de identificerede indvirkninger på menneskerettigheder, og om den har sikret, at indsatsen løbende forbedres.

Virksomheder skal iværksætte særlige tiltag for at følge op på den effektive virkning af deres indsatser i forhold til indvirkninger på enkeltpersoner fra grupper eller befolkningsgrupper, som kan være i øget risiko for sårbarhed eller marginalisering.

Overvågning og opfølgning bør integreres i relevante interne rapporteringsprocesser. Virksomheder kan benytte sig af redskaber, som de allerede bruger i relation til andre problemstillinger. Det kan eksempelvis omfatte resultatkontrakter og bedømmelser, såvel som undersøgelser og høringer, og i givet fald ved at gøre brug af kønsopdelt data. Klagemekanismer på driftsmæssigt plan kan også være en kilde til vigtige vurderinger fra de berørte interessenter om effektiviteten af virksomhedens due diligence på menneskerettighedsområdet (se Princip 29).

21.

For at redegøre for, hvordan de håndterer deres indvirkninger på menneskerettigheder, bør virksomheder være indstillet på at kommunikere dette eksternt, særligt når berørte interessenter eller andre på deres vegne udtrykker bekymring. Virksomheder, hvis aktiviteter eller driftsmæssige sammenhæng medfører risici for alvorlige indvirkninger på menneskerettigheder, bør rapportere formelt omkring, hvordan de håndterer dem. I alle tilfælde bør redegørelsen:

- a. være i et format og foregå med en hyppighed, der afspejler virksomhedens indvirkninger på menneskerettigheder, og som er tilgængeligt for de tiltænkte målgrupper**
- b. indeholde dækkende information til, at det kan vurderes om virksomhedens indsats over for den pågældende indvirkning på menneskerettigheder er tilstrækkelig**
- c. i sig selv ikke udgøre en risiko i forhold til berørte interessenter, ansatte eller til legitime krav om forretningshemmeligheder.**

Kommentar

Virksomhedens ansvar for at respektere menneskerettigheder kræver, at de har vedtaget politikker og processer, som gør det muligt for dem både at vide og vise, at de respekterer menneskerettigheder i praksis. For at kunne vise, at dette er tilfældet, er kommunikation nødvendig, idet virksomhederne skal sørge for gennemsigtighed og ansvarlighed over for enkeltpersoner eller grupper, der kan blive berørt, og andre relevante interessenter, herunder investorer. En sådan kommunikation kan antage forskellige former, herunder fysiske møder, online dialog, høring af berørte interessenter samt formelle offentlige rapporter. Virksomheders formelle rapportering udvikler sig i disse år fra at omfatte traditionelle årsrapporter og beretning om virksomhedsansvar til også at omfatte online opdateringer og integrerede finansielle/ikke-finansielle rapporter. Virksomheder forventes at rapportere formelt, hvis der er risiko for alvorlige indvirkninger på menneskerettigheder, hvad enten risikoen skyldes karakteren af virksomhedens aktiviteter eller dens driftsmæssige sammenhæng. Rapporteringen bør omfatte emner og indikatorer om, hvordan virksomheden identificerer og håndterer negative indvirkninger på menneskerettigheder. Indholdet og troværdigheden af menneskerettighedsrapporteringen kan styrkes gennem uafhængig verifikation. Sektorspecifikke indikatorer kan give nyttige yderligere oplysninger.

Genoprejsning

22.

Hvis virksomheder bliver opmærksomme på, at de har forårsaget eller bidraget til negative indvirkninger, skal de give eller samarbejde om at give genoprejsning heraf gennem legitime processer.

Kommentar

Selv hvis en virksomhed har vedtaget og indført de bedst mulige politikker og praksisser, kan en virksomhed forårsage eller bidrage til en negativ indvirkning på menneskerettigheder, som den ikke havde kunnet forudse eller forebygge.

Hvis en virksomhed bliver opmærksom på en sådan situation, enten efter gennemførelsen af dens menneskeretlige due diligence eller på anden vis, kræver virksomhedens ansvar for at respektere menneskerettigheder, at den på egen hånd eller i samarbejde med andre aktører aktivt deltager i genoprejsning af situationen. Indførelse af fungerende klagemekanismer kan være et effektivt middel til genoprejsning for dem, som potentielt er berørte af virksomhedens aktiviteter, forudsat at mekanismerne opfylder visse centrale kriterier, sådan som beskrevet i Princip 31.

Såfremt der er tale om negative indvirkninger, som virksomheden ikke har forårsaget eller bidraget til, men som er direkte forbundet med virksomhedens aktiviteter, produkter eller tjenesteydelser gennem en forretningsforbindelse, kræver ansvaret for at respektere menneskerettigheder ikke, at virksomheden selv tilbyder afhjælpning, men den kan vælge at påtage sig den rolle.

Nogle situationer vil typisk kræve samarbejde med domstole, især hvor der er tale om hævdede kriminelle handlinger.

Yderligere vejledning om mekanismer, hvorved der kan sikres genoprejsning, herunder i situationer, hvor der rejses tvivl om angivelige negative indvirkninger på menneskerettigheder, findes i kapitel III om adgang til genoprejsning.

Kontekstafhængige problemstillinger

23.

I alle sammenhænge skal virksomheder:

- a. overholde enhver gældende lovgivning og respektere internationalt anerkendte menneskerettigheder overalt, hvor de driver virksomhed**
- b. finde måder, hvorpå de kan overholde de internationalt anerkendte menneskerettighedsprincipper i situationer, hvor de står over for modstridende krav**
- c. behandle risikoen for at forårsage eller bidrage til alvorlige overtrædelser af menneskerettigheder som et spørgsmål om overholdelse af lovgivningen overalt, hvor de driver virksomhed.**

Kommentar

Selvom landespecifikke og lokale sammenhænge kan have betydning for de menneskeretlige risici, der er forbundet med en virksomheds aktiviteter og forretningsforbindelser, har alle virksomheder det samme ansvar for at respektere menneskerettigheder overalt, hvor de driver virksomhed. I tilfælde, hvor den nationale sammenhæng gør det umuligt at leve op til dette ansvar fuldt ud, forventes det af virksomhederne, at de under omstændighederne respekterer internationalt anerkendte menneskerettigheder i videst muligt omfang, og at de dokumenterer deres indsats med henblik herpå.

Visse sammenhænge, hvori virksomheder udøver deres aktiviteter (eksempelvis hvis aktiviteten udøves i konfliktramte områder), kan medføre en øget risiko for, at de medvirker til alvorlige overtrædelser af menneskerettigheder begået af andre aktører (eksempelvis sikkerhedsstyrker).

Virksomheder skal behandle en sådan risiko som et spørgsmål om overholdelse af lovgivningen, når henset til det overgribende net af potentielt juridisk virksomhedsansvar, der udvides i takt med anlæggelsen af ekstraterritoriale civilretlige søgsmål og til gennemførelsen af bestemmelserne i Rom-statutten for Den Internationale Straffedomstol i jurisdiktioner, hvor virksomheder kan pålægges strafansvar, skal virksomheder behandle en sådan risiko som et spørgsmål om overholdelse af lovgivningen. Derudover kan direktører, ledende medarbejdere og andre medarbejdere drages til ansvar individuelt for handlinger, som udgør alvorlige overtrædelser af menneskerettigheder.

I komplekse sammenhænge som disse, skal virksomheder sørge for, at de ikke forværrer situationen. Når de vurderer, hvad der er den bedste reaktion, gør de klogt i ikke kun at trække på ekspertise og tværfunktionel rådgivning internt i virksomheden men også at rådføre sig med troværdige, uafhængige og eksterne eksperter, herunder repræsentanter fra regeringer, civilsamfundet, nationale menneskerettighedsinstitutioner og relevante initiativer med deltagelse af mange interessenter.

24.

I tilfælde, hvor det er nødvendigt at prioritere imellem indsatser for at tage hånd om aktuelle og potentielle negative indvirkninger på menneskerettigheder, skal virksomheder tilstræbe først at forebygge og afbøde de indvirkninger, som er mest alvorlige, eller hvor en forsinket indsats vil betyde, at de bliver uoprettelige.

Kommentar

Selvom virksomheder skal behandle alle deres negative indvirkninger på menneskerettigheder, er det ikke altid muligt at tage hånd om dem alle sammen samtidig. Såfremt der ikke foreligger specifik juridisk vejledning, skal virksomheder, hvis det er nødvendigt at prioritere, starte med de indvirkninger på menneskerettigheder, som er mest alvorlige i erkendelse af, at en forsinket indsats vil kunne påvirke muligheden for genoprejsning. Hvor alvorlig en indvirkning er, skal ikke forstås i absolut forstand i denne sammenhæng men snarere som en relativ målestok i forhold til de øvrige indvirkninger på menneskerettigheder, som virksomheden har udpeget.

III.

Adgang til genoprejsning

A.

Grundlæggende principper

25.

Som en del af stateres pligt til at beskytte mod virksomheders overtrædelser af menneskerettigheder, skal stater, hvor sådanne overtrædelser finder sted inden for deres territorie og/eller jurisdiktion, træffe passende foranstaltninger for at sikre, at de berørte ved hjælp af judicielle, administrative, lovgivningsmæssige eller andre passende måder har adgang til genoprejsning.

Kommentar

Medmindre stater træffer passende foranstaltninger til at efterforske, straffe og sikre genoprejsning for virksomheders overtrædelser af menneskerettigheder, hvor sådanne overtrædelser finder sted, kan statens pligt til at beskytte blive udhulet eller ligefrem meningsløs.

Adgangen til genoprejsning angår både procedure- og indholdsmæssige aspekter. De former for genoprejsning, der skal stilles til rådighed inden for rammerne af de klagemekanismer, som er beskrevet i dette afsnit, kan indholdsmæssigt antage forskellige former, men det overordnede formål er at modvirke eller godtgøre enhver overtrædelse af menneskerettigheder, som har fundet sted. Genoprejsning kan i denne sammenhæng omfatte undskyldninger, kompensation, rehabilitering, økonomisk eller ikke-økonomisk godtgørelse og strafsanktioner (strafferetlige såvel som administrative, eksempelvis bøder) samt forebyggelse af overtrædelser, eksempelvis gennem forbud eller garantier for ikke-gentagelse. Adgangen til iværksættelse af genoprejsning skal være uvildig, beskyttet mod korrupsion og fri for politisk indblanding eller tilsvarende forsøg på at påvirke resultatet.

I disse principper forstås 'klage' som en opfattet uretfærdighed, der vækker et individs eller en gruppes retsfølelse, som kan være baseret

på lovgivning, en kontrakt, eksplicitte eller implicitte løfter, almindelig praksis eller generelle opfattelser af rimelighed blandt forurettede samfundsgrupper. Begrebet klagemekanisme bruges her som udtryk for enhver sædvanlig, statslig eller ikke-statslig, retslig eller ikke-retslig proces, gennem hvilken klager over virksomheders overtrædelser af menneskerettigheder kan rejses og genoprejsning søges.

Statslige klagemekanismer kan være administreret af en statslig enhed eller styrelse eller af en uafhængig institution, der enten er reguleret i lovgivningen eller forfatning. Mekanismerne kan være judicielle eller ikke-judicielle. Inden for rammerne af visse mekanismer er de berørte interessenter direkte parter med henblik på kravet om genoprejsning, mens der inden for rammerne af andre mekanismer er tale om mellemmand, som søger om genoprejsning på deres vegne. Eksempelvis nævnes domstole (både civil- og strafferetlige), arbejdsretter, nationale menneskerettighedsinstitutioner, nationale kontaktpunkter under OECD's retningslinjer for multinationale virksomheder, en række ombudsmandskontorer samt offentlige klagekontorer.

At sikre adgangen til genoprejsning i forbindelse med virksomheders overtrædelser af menneskerettigheder kræver desuden, at stater fremmer offentlighedens bevidsthed om og forståelse af disse mekanismer, herunder, hvordan man benytter sig af dem, og om muligheden for eventuel støtte (økonomisk eller rådgivning), når man benytter sig af dem.

Statslige judicielle og ikke-judicielle klagemekanismer skal udgøre fundamentet for et bredere system for genoprejsning. Inden for et sådant system kan klagemekanismer på driftsmæssigt plan fremme tidlig klageadgang og mægling. Statslige mekanismer og mekanismer på operationelt plan kan derefter suppleres eller styrkes af oprejsende funktioner inden for rammerne af samarbejdsbaserede initiativer og internationale og regionale menneskerettighedsmekanismer. Princip 26 til 31 giver yderligere vejledning med hensyn til disse mekanismer.

B. Operationelle principper

Statslige judicielle mekanismer

26.

Stater skal træffe passende foranstaltninger med henblik på at sikre, at deres nationale judicielle mekanismer fungerer effektivt ved behandlingen af virksomheders overtrædelser af menneskerettigheder, herunder overveje måder, hvorpå juridiske, praktiske og andre relevante barrierer, som kan forhindre adgangen til genoprejsning, kan formindskes.

Kommentar

Effektive judicielle mekanismer er centrale i sikringen af adgangen til genoprejsning. Mekanismernes egnethed i forhold til at behandle virksomheders overtrædelser af menneskerettigheder afhænger af, om de er uvildige, er sikret integritet og har beføjelserne til at sikre en retfærdig rettergang. Stater skal sikre sig, at de ikke skaber barrierer, som forhindrer legitime sager i at blive bragt for domstolene i situationer, hvor en retslig klageadgang er en væsentlig del af adgangen til genoprejsning, eller hvor der ikke findes alternative kilder til effektive retsmidler. De skal også sikre, at retsvæsenets funktion ikke hindres ved, at de judicielle procedurer er dysfunktionelle, at domstole er frie for økonomisk eller politisk pres fra andre statslige- og erhvervsaktørers side, og at der ikke lægges hindringer i vejen for menneskerettighedsforkæmpers lovlige og fredelige aktiviteter.

Retlige barrierer, som kan forhindre behandlingen af legitime sager, der angår virksomheders overtrædelser af menneskerettigheder i at blive håndteret, kan eksempelvis opstå, hvor:

- måden, hvorpå det juridiske ansvar fordeles blandt medlemmerne af en koncern i henhold til national straffe- og civilret, fremmer unddragelse fra et passende ansvar
- forurettede nægtes adgang til at få deres sag behandlet i en værtstat og ikke har adgang til domstolene i hjemstaten, uanset sagens velbegrundethed
- bestemte grupper, eksempelvis oprindelige folk og migranter, er udelukket fra at opnå det samme niveau af retsbeskyttelse af deres menneskerettigheder, som det der gælder for befolkningen i almindelighed.

Praktiske og proceduremæssige barrierer for adgangen til genoprejsning kan eksempelvis opstå, hvor:

- udgifterne til at anlægge sag overstiger, hvad der med rimelighed kan anses for at udgøre et passende afskrækkende niveau i forhold til at undgå unødigt trætte og/eller ikke kan reduceres til et rimeligt niveau gennem offentlig støtte, 'markedsbaserede' mekanismer (såsom retshjælpsforsikring og advokatsalærstrukturer) eller ved andre midler
- sagsøgeren har svært ved at sikre sig advokatbistand som følge af manglende ressourcer eller manglende incitament for advokater til at rådgive sagsøgeren på dette område
- der er utilstrækkelige muligheder for samling af flere krav (forening) eller for at føre sagsanlæg gennem repræsentation (eksempelvis gruppesøgsmål), og hvor dette forhindrer individuelle sagsøgere i at opnå effektiv genoprejsning
- statsanklagere mangler tilstrækkelige ressourcer, ekspertise og støtte til at opfylde statens egne forpligtelser til at efterforske enkeltpersoners og virksomheders involvering i menneskerettighedsrelaterede lovovertrædelser.

Mange af disse barrierer er resultatet af, eller forstærkes hyppigt af, ulighed mellem de involverede i sager om virksomheders menneskerettighedsansvar, eksempelvis grundet økonomiske ressourcer eller adgang til information og ekspertise. Desuden er personer fra grupper eller befolkningsgrupper, som er i øget risiko for sårbarhed eller marginalisering, ofte stillet overfor yderligere kulturelle, sociale, fysiske og økonomiske barrierer for deres adgang til, og brug og gavn af, disse mekanismer, enten på baggrund af aktiv diskrimination eller utilsigtede konsekvenser af måden, hvorpå de judicielle mekanismer er indrettet og fungerer. Der skal tages særligt hensyn til sådanne grupper eller befolkningsgruppers rettigheder og behov på hvert trin i processen for genoprejsning: adgang, procedurer og resultat.

Statslige ikke-judicelle klagemekanismer

27.

Stater skal sørge for effektive og passende ikke-judicielle klagemekanismer, der fungerer side om side med judicielle mekanismer, som en del af et omfattende statsligt system til genoprejsning af virksomheders overtrædelser af menneskerettigheder.

Kommentar

Administrative, lovgivningsmæssige og andre mekanismer uden dømmende myndighed er vigtige, fordi de komplementerer og supplerer de judicielle mekanismer. Selv hvor retsvæsenet er effektivt og ressourcestærkt, kan domstolene ikke behandle alle påståede overtrædelser. Der er heller ikke altid behov for judicielle instansers involvering, og anvendelsen af judicielle mekanismer er ikke altid i forurettede interessenters interesse.

Mangler i adgangen til genoprejsning, i forhold til behandlingen af virksomheders overtrædelser af menneskerettigheder, kan eventuelt imødegås ved at udvide eksisterende ikke-judicielle mekanismers beføjelser og/eller ved at tilføje nye mekanismer. Disse nye mekanismer kan være baseret på mægling, særlige afgørelsesprocedurer eller følge andre kulturelt passende og rettighedsbaserede processer eller en kombination af disse, alt efter den pågældende problemstilling, relevante samfundsinteresser og interessenternes potentielle behov. For at sikre effektive mekanismer skal de leve op til kriterierne beskrevet i Princip 31.

Nationale menneskerettighedsinstitutioner spiller en særlig vigtig rolle i denne henseende. Som det er tilfældet med judicielle mekanismer, skal stater overveje måder, hvorpå de kan afhjælpe eventuelle ubalancer mellem interessenterne i sager om virksomheders menneskerettighedsansvar og eventuelle yderligere barrierer for adgangen til genoprejsning, som enkeltpersoner fra grupper eller befolkningsgrupper i øget risiko for sårbarhed eller marginalisering står overfor.

Ikke-statslige klagemekanismer

28.

Stater skal overveje måder, hvorpå de kan lette adgangen til effektive ikke-statslige klagemekanismer, som behandler virksomheders overtrædelser af menneskerettigheder.

Kommentar

En kategori af ikke-statslige klagemekanismer omfatter klagemekanismer, der administreres af en virksomhed alene eller sammen med interessenter af en brancheorganisation eller en multiinteressentgruppe. De har ikke dømmende myndighed, men kan benytte sig af særlige afgørelses- eller dialogbaserede processer eller andre kulturelt passende processer, der er forenelige med rettighederne. Der er særlige fordele ved sådanne mekanismer, såsom hurtig adgang og genoprejsning, begrænsede omkostninger og/eller transnational rækkevidde.

En anden kategori af klagemekanismer omfatter regionale og internationale menneskerettighedsorganer. Disse mekanismer behandler typisk staters hævdede overtrædelser af deres forpligtelser til at respektere menneskerettigheder. Nogle af mekanismerne har imidlertid også behandlet staters manglende opfyldelse af deres pligt til at beskytte mod overtrædelser af menneskerettigheder begået af virksomheder.

Stater kan spille en vigtig rolle i forhold til at øge opmærksomheden på og i øvrigt fremme adgangen til sådanne muligheder, side om side med de mekanismer staterne selv stiller til rådighed.

29.

For at give mulighed for tidlig behandling og umiddelbar genoprejsning efter modtagelse af klager, skal virksomheder etablere eller deltage i effektive klagemekanismer på driftsmæssigt plan, der er målrettet personer og lokalsamfund, som kan være udsat for negative indvirkninger.

Kommentar

Klagemekanismer på driftsmæssigt plan kan benyttes direkte af enkeltpersoner og lokalsamfund, som kan være udsat for negative indvirkninger som følge af en virksomheds aktiviteter. Sådanne mekanismer administreres ofte af virksomhederne enten alene eller i samarbejde med andre, herunder med relevante interessenter. De kan også involvere klageadgang gennem en gensidigt accepteret ekstern ekspert eller et gensidigt accepteret eksternt organ. Disse mekanismer forudsætter ikke, at den som klager først benytter sig af andre klageadgange. De kan inddrage virksomheden direkte i vurderingen af problemstillingerne og søge genoprejsning i forhold til en eventuel overtrædelse.

Klagemekanismer på driftsmæssigt plan opfylder to væsentlige funktioner i forhold til virksomheders menneskerettighedsansvar.

- For det første hjælper de med at afdække negative indvirkninger på menneskerettigheder som en del af en virksomheds løbende proces for due diligence på menneskerettighedsområdet. Det gør de ved at tilvejebringe en kanal for dem, som virksomhedens aktiviteter har en direkte indvirkning på, hvor de kan give udtryk for deres bekymringer, når de mener, at de er eller vil blive negativt berørte. Ved at analysere tendenser og mønstre i klagesager kan virksomheder også identificere systemiske problemer og ændre praksis derefter.
- For det andet gør disse mekanismer det muligt at behandle identificerede klagesager samt at få afhjulpet negative indvirkninger tidligt og direkte af virksomheden selv, hvorved det forhindres, at overtrædelserne forværres, og klager eskaleres.

Inden for rammerne af sådanne mekanismer behøver en klagesag ikke at omhandle en påstået overtrædelse af menneskerettigheder for at kunne blive fremsat. Formålet er at afdække eventuelle berettigede bekymringer hos de interessenter, som kan være negativt berørt. Hvis sådanne bekymringer ikke identificeres og behandles, kan de med tiden eskalere til alvorlige tvister og overtrædelser af menneskerettigheder.

Klagemekanismer på driftsmæssigt plan skal tage afsæt i bestemte kriterier for at sikre deres effektivitet i praksis (Princip 31). Disse kriterier kan opfyldes gennem mange forskellige slags klagemekanismer, alt efter behov i forhold til omfanget, ressourcerne, branchen, kulturelle forhold og andre parametre. Klagemekanismer på driftsmæssigt plan, kan være et vigtigt supplement til en bredere inddragelse af interessenter og kollektive forhandlinger, men kan ikke erstatte disse. De nævnte klagemekanismer skal ikke anvendes til at underminere fagforeningernes retmæssige rolle i håndteringen af arbejdsretlige konflikter, og de skal heller ikke benyttes til at udelukke adgangen til judicielle eller andre ikke-judicielle klagemekanismer.

30.

Initiativer fra erhvervslivet, initiativer med flere interessenter og initiativer baseret på respekt for menneskerettighedsrelaterede standarder skal sikre, at der er effektive klagemekanismer til rådighed.

Kommentar

Menneskerettighedsstandarder afspejles i stigende grad i de forpligtelser, som erhvervsorganisationer, initiativer med flere interessenter og andre fælles initiativer påtager sig, eksempelvis gennem adfærdskodekser, standarder, globale rammeaftaler mellem fagforeninger og transnationale virksomheder, m.v. Sådanne fælles initiativer skal sikre, at der er effektive mekanismer til rådighed, hvor berørte interessenter eller deres retmæssige repræsentanter kan udtrykke bekymringer, når de er af den opfattelse, at de pågældende forpligtelser ikke er blevet opfyldt. Sådanne initiativers legitimitet risikerer at blive undermineret, hvis initiativerne ikke stiller sådanne mekanismer til rådighed. Der kan være tale om mekanismer hos de individuelle medlemmer, hos det fælles initiativ eller på begge niveauer. Mekanismerne skal sikre ansvarlighed og understøtte genoprejsningen af negative indvirkninger på menneskerettigheder.

Effektivitetskriterier for ikke-judicielle klagemekanismer

31.

For at sikre effektiviteten af ikke-judicielle klagemekanismer, statslige såvel som ikke-statslige, skal mekanismerne være:

- a. Legitime:** tillidsskabende for de grupper af interessenter, som disse mekanismer er rettet mod, og mekanismerne skal kunne holdes ansvarlige for, at klageprocesserne er retfærdige.
- b. Tilgængelige:** være kendte for alle de grupper af interessenter, som disse mekanismer er rettet mod, og mekanismerne skal yde tilstrækkelig bistand til interessenter, som eventuelt oplever særlige adgangshindringer i forhold til at benytte dem.
- c. Forudsigelige:** skal fastsætte klar og velkendt procedure med en vejledende tidsplan for hvert trin i processen, og der skal være klarhed over mulige processer og udfald samt over måder til at overvåge gennemførelsen.
- d. Retfærdige:** skal sikre forurettede en rimelig adgang til information, rådgivning og ekspertise, som er nødvendig for, at de kan deltage i en klageproces på et retfærdigt, informeret og værdigt grundlag.
- e. Transparente:** skal holde forurettede interessenter informeret om fremskridt i sagen og give tilstrækkelig information om mekanismens faktiske funktion, således at der skabes tillid til dens effektivitet, og tilgodese relevante samfundsinteresser.
- f. Rettighedsbaserede:** sikre, at udfaldet af klagesager og de benyttede former for genoprejsning er forenelige med internationalt anerkendte menneskerettigheder.

g. En kilde til løbende læring: gøre brug af relevante tiltag, der kan identificere erfaringer, som kan være med til at forbedre mekanismen og forebygge fremtidige klagesager og overtrædelser.

Mekanismer på driftsmæssigt plan skal endvidere være:

h. Baseret på inddragelse og dialog: høre interessentgrupperne, som disse mekanismer er rettet mod, om disse mekanismers udformning og faktiske funktion og fokusere på dialog som midlet til at håndtere og løse klagesager.

Kommentar

En klagemekanisme kan kun udfylde sit formål, hvis de personer, som mekanismen er tiltænkt, har kendskab og tillid til mekanismen og er i stand til at benytte sig af den. Disse kriterier er en målestok for udformningen, evalueringen eller vurderingen af ikke-judicielle klagemekanismer med henblik på at sikre, at mekanismerne faktisk fungerer. Dårligt udformede eller gennemførte klagemekanismer risikerer at forværre opfattelsen af overtrædelse hos berørte interessenter ved, at processen forstærker deres følelse af manglende indflydelse og respekt.

De første syv kriterier gælder enhver statslig og ikke-statslig mekanisme, hvad enten de er baserede på afgørelser eller dialog. Det ottende kriterium gælder specifikt mekanismer på driftsmæssigt plan, som virksomheder bidrager til at administrere.

Begrebet klagemekanisme bruges her som et generisk begreb. Selve begrebet er måske ikke altid hensigtsmæssigt eller sigende, når det anvendes om en konkret mekanisme, men kriterierne med henblik på vurderingen af dens funktion er stadig de samme. Her følger kommentarer til de konkrete kriterier:

a. Interessenterne, som en mekanisme er rettet mod, må have tillid til mekanismen, hvis de skal vælge at benytte sig af den. Ansvarlighed i forhold til at sikre, at interessenterne i en klageproces ikke kan blande sig, for en retfærdig afvikling af processen er typisk en vigtig faktor, når der skal skabes tillid hos interessenterne.

b. Barrierer for adgang til mekanismen kan eksempelvis være manglende kendskab til den, sprogbarrierer, manglende læse- og skrivekundskaber, fysisk placering samt frygt for repressalier.

- c. For at der kan være tillid til en mekanisme, og for at den bliver benyttet, skal der være offentligt tilgængelig information om den proces, som den tilbyder. Tidsplanerne for de enkelte trin i processen skal i videst muligt omfang overholdes, men der skal samtidig være plads til fleksibilitet, hvor det er nødvendigt.
- d. I klagesager eller tvister mellem virksomheder og berørte interessenter, har interessenterne ofte langt ringere adgang til informationer og ekspertressourcer og mangler ofte de økonomiske midler til at betale for sådanne ressourcer. Hvis sådanne ubalancer ikke udbedres, kan de mindske både opnåelsen og opfattelsen af en retfærdig proces samt gøre det vanskeligere at nå til holdbare løsninger.
- e. Det kan være altafgørende for at bevare tiltroen til processen, at der regelmæssigt kommunikerer med interessenterne om udviklingen i individuelle klagesager. For at demonstrere mekanismens legitimitet og fastholde en bred tillid til den, kan det endvidere være vigtigt med gennemsigtighed over for interessenterne i almindelighed om mekanismens faktiske funktion, eksempelvis gennem offentliggørelse af statistikker, casestudier og mere detaljeret information om håndteringen af bestemte sager. Samtidig skal dialogen mellem interessenterne og enkeltpersoners identitet i givet fald holdes fortroligt.
- f. Det er ikke usædvanligt, at klager fremsættes uden brug af menneskeretlig terminologi eller uden at blive præsenteret som sager om menneskerettigheder. Alligevel skal man i situationer, hvor udfaldene af klagesager har konsekvenser for menneskerettigheder, sørge for at sikre, at udfaldene er forenelige med internationalt anerkendte menneskerettigheder.
- g. Regelmæssige analyser af hyppigheden, mønstre, og årsager til klagesager kan gøre institutionen, som administrerer mekanismen, i stand til at identificere og øve indflydelse på politikker, processer og praksisser, som bør ændres for at forebygge fremtidige overtrædelser.
- h. Hvis en klagemekanisme på driftsmæssigt plan inddrager de berørte interessentgrupper om udformningen og effekten af mekanismen, kan det bidrage til at sikre, at mekanismen opfylder interessenternes behov, at interessenterne vil benytte sig af mekanismen i praksis, og at der er en fælles interesse i at sikre dens succes. Da en virksomhed ikke kan være både genstand for klager og ensidigt afgøre klagerens udfald, skal disse mekanismer fokusere på, at man når til enighed om løsningerne gennem dialog. Hvor der er behov for, at der træffes afgørelse, skal den tilvejebringes gennem en legitim, uafhængig tredjepartsmekanisme.

Global Compact
Network Denmark

Global Compact
Network Denmark